

Economie mondiala

**CORINA ENE
ANDREI CRISTEA
CRISTINA BURGHELEA**

Economie mondiala

UNIVERSITATEA HYPERION

Cuprins

UNIVERSITATEA HYPERION

Capitolul 1. Procesul evolutiv al economiei mondiale

Foarte mult timp, de la începuturile societății omenesti și mult timp după perioada revoluțiilor industriale, schimbul reciproc se desfășura preponderent la nivel de gospodărire individuală. Economia avea un caracter închis, tinzând în principiu, doar spre satisfacerea autoconsumului.

În evoluția economiei mondiale de o importanță crucială s-au dovedit a fi marile descoperiri geografice, ce au permis includerea în circuitul economic al unor vaste regiuni de pe glob. Acest lucru s-a constituit într-un impuls dat vieții economice și comerțului în egală măsură, creșterile acestuia fiind evidente și într-un ritm nemaiîntâlnit. Acest lucru s-a datorat în mod deosebit faptului că principalii piloni ai economiei perioadei respective (Europa și America) erau „specializați” în producția diferitelor mărfuri, astfel încât aproape toate mărfurile europene erau noi pentru America și reciproc, mărfurile americane erau noi pentru europeni.

Sfera spațială a schimbului de mărfuri se extinde treptat, cuprinzând cele mai importante zone de pe mapamond, astfel încât se poate considera că secolul XVI este secolul apariției pieței mondiale. Constituirea pieței mondiale nu putea rămâne fără efecte majore în ceea ce privește producția și schimbul de bunuri. Apariția pieței mondiale a stimulat apariția și dezvoltarea manufacturilor, care, la rândul lor, au stimulat dezvoltarea comerțului exterior și trecerea de la o economie închisă, destinată satisfacerii la nivel primar a autoconsumului, la o economie orientată către piață, către schimb.

În aceasta perioada se constata unele obstacole în calea deschiderii totale a economiei, obstacole ce nu vor putea fi înlaturate decât la începutul secolului XIX, o data cu prima revolutie industrială. Aceste obstacole, de origine politica, economica si chiar extraeconomica (lipsa centralizarii puterii politice, natura relatiilor de schimb între state si coloniile lor, relatii bazate pe exploatare de tip colonial în primul rând, si nu pe un excedent intern al producatorilor) vor fi treptat depasite o data cu progresul tehnic, ceea ce va duce la o crestere a productivitatii muncii, cu înlaturarea regimurilor feudale refractare la progres, urmata de o centralizare statala si, nu în ultimul rând, perfectionarea normelor juridice, care vor duce la o „disciplinare” a relatiilor comerciale, creându-se, în acest fel, premisele pentru aparitia economiilor nationale ca entitati de sine statatoare. Odata formate, economiile nationale vor conferi cadrul propice pentru generalizarea revolutiei industriale, pentru un avânt al factorilor de productie, care, însa, se va produce în mod neuniform.

Se contureaza o tendinta de specializare internationala în productie, apare o noua diviziune sociala a muncii, cea mondiala, se dezvoltă un schimb reciproc de activitati care depaseste limitele microeconomicului, facând trecerea catre internationalizarea economiei. Dezvoltarea economiilor nationale a determinat adâncirea diviziunii mondiale a muncii, care, la rândul ei, a constituit baza obiectiva a interrelatiilor dintre economiile nationale.

Odata constituita, economia mondiala unica nu reprezinta un proces finit, dezvoltarea va continua, structura sa va deveni tot mai complexa; totodata, pe masura dezvoltarii productiei, a revolutionarii mijloacelor de transport, a telecomunicatiilor si a tehnologiei informatiei se vor crea conditiile materiale spre un nou salt, spre un nivel superior al schimbului reciproc de activitati. Tinând seama de toate acestea, este evident ca „...lumea care va rezulta din prezenta rearanjare a valorilor, credintelor, structurilor economice si sociale... va fi diferita

de ceea ce si-ar putea imagina oricine astazi... Este cert ca în materie de politica am trecut de la cei patru sute de ani ai natiunii-stat suveran, la un pluralism în care statul-natiune va fi mai degraba una dintre unitatile de integrare politica, si nu unica. Va fi o componenta – desi înca una cheie – a ceea ce eu numesc «politica post-capitalista», un sistem în care statele transnationale, regionale, statele-natiuni si structurile locale, chiar tribale, vor concura si vor coexista”. În concluzie, putem afirma ca economia mondiala este un sistem complex, eterogen, ale carui componente fundamentale sunt economiile nationale, societatile transnationale, organizatiile economice internationale. Alaturi de aceste elemente fundamentale, sistemul economiei mondiale cuprinde si elemente derivate, de legatura: piata mondiala, relatiile economice internationale, diviziunea internationala a muncii, ordinea mondiala.

Economia mondiala este astazi un ansamblu interdependent în care economiile nationale, statele suverane, sunt constituentii fundamentali. Întregul esafod institutional modern are la baza statul suveran. Chiar daca în ultima vreme sunt tot mai multe voci care considera ca sub impactul globalizarii, statul natiune si economiile nationale în forma actuala nu mai au un viitor îndelungat, este putin probabil ca acestea sa dispara.

Economia nationala reprezinta o entitate rezultata din dezvoltarea schimbului reciproc de activitati între membri unei comunitati umane pe ansamblul teritoriului unui stat national. O economie nationala nu poate fi defnita în afara unui teritoriu national si a unei populatii. De asemenea, o economie presupune existenta unei suprastructuri, care reprezinta ansamblul institutional al unei tari si a unui aparat de productie capabil sa valorifice resursele, sa creeze valoare si sa îmbogateasca natiunea. Caracterizarea economiilor nationale se poate face avându-se în vedere mai multe aspecte. În afara celor demo-geografice, care au în vedere dimensiunea teritoriului sau marimea populatiei, din punct de vedere economic cele mai utilizate

criterii de clasificare sunt cele legate de dimensiunea PIB sau PNB (indicator ce reflecta potentialul economic al unei tari) sau de nivelul de dezvoltare al tarii respective. PIB reprezinta valoarea bunurilor si serviciilor realizate în decursul unui an de rezidentii unei tari. PNB este rezultatul activitatii nationalilor, ceea ce înseamna ca din PIB se scade activitatea strainilor ce actioneaza pe teritoriul tarii respective si se adauga activitatea nationalilor ce actioneaza în afara granitelor. Tara care are cel mai mare potential economic este Statele Unite ale Americii. Cu un PIB de 14 256 mil. dolari, SUA devanseaza de departe celelalte tari aflate în topul tarilor cu cel mai mare potential economic. Cel mai utilizat criteriu de clasificare a tarilor este cel al nivelului de dezvoltare. Nivelul de dezvoltare este o notiune complexa, ce desemneaza, în ultima instanta capacitatea unei tari de a satisface cerintele de baza si de a crea bogatie pentru cetatenii sai. Definirea nivelului de dezvoltare nu include doar aspecte economice, ci si sociale, cum ar fi speranta de viata sau nivelul de educatie, respectarea drepturilor fundamentale ale omului sau egalitatea între sexe. Din punct de vedere al nivelului de dezvoltare, tarile se grupeaza în tari dezvoltate si tari în dezvoltare. Tarile dezvoltate sunt mult mai omogene decât cele în dezvoltare. Cele mai multe dintre tarile lumii fac parte din grupul tarilor în dezvoltare, grup extrem de eterogen, în care alaturi de tari avansate sunt si tari extrem de sarace. PIB pe locuitor este unul dintre cei mai utilizati indicatori la scara mondiala pentru a aprecia nivelul de dezvoltare. Considerat un indicator sintetic, ce reflecta eficienta de ansamblu a unei economii, cele mai multe dintre clasamentele cu care opereaza institutiile internationale (ca Banca Mondiala sau ONU) au drept criteriu nivelul PIB pe locuitor sau PIB real pe locuitor. PIB real pe locuitor este expresia PIB nominal pe locuitor, ajustat cu puterea de cumpararea a monedei respective, dat fiind faptul ca nivelul preturilor este diferit de la o tara la alta si, deci, valoarea banilor nu este aceeași.

Alaturi de PIB pe locuitor, în definirea nivelului de dezvoltare se înscrie si structura economiei. Structura unei economii este data în principal de ponderea celor trei sectoare: sectorul primar, care cuprinde agricultura si industria extractiva, sectorul secundar, cu accentul pe industria prelucratoare si sectorul tertiar, cel al serviciilor. În rândul preocuparilor mai recente de apreciere a nivelului de dezvoltare se înscrie si indicele dezvoltarii umane. Conceptul de dezvoltare umana, definit de catre P.N.U.D. ca „procesul de largire a posibilitatilor de a alege ale omului, (...) de asigurare unei vietii lungi si sanatoase, a unei educatii si a unui standard decent de viata”, se masoara prin intermediul unui indicator compozit: longevitatea, educatie (rata de alfabetizare si anii de scoala) si standardul de viata (PIB real pe locuitor).

Ordinea economica internationala exprima modalitatea de organizare în timp si spatiu a elementelor economiei mondiale, altfel spus, raporturile de putere care exista între componentele sistemului economic mondial.

Puterea în relatiile internationale exprima capacitatea unei natiuni de a utiliza activele sale tangibile si intangibile, astfel încât aceasta sa influenteze comportamentul altor natiuni. Puterea mai poate fi definita si ca actiunea de a determina pe cineva sa faca ceea ce nu doreste sa faca sau sa împiedice pe cineva sa faca ceea ce doreste sa faca. Exercitarea puterii se poate realiza pe cale militara, pe cale economica, politica sau prin influenta.

Puterea militara este un mijloc traditional de impunere a vointei unui stat si de a determina o anumita ordine internationala. Exemplele sunt numeroase, de altfel, actuala ordine internationala este determinata într-o proportie semnificativa de rezultatul confruntarii militare din cel de-al doilea razboi mondial. Modalitatea economica de a determina ordinea mondiala este una dintre cele mai întâlnite cai de a influenta raporturile de putere. Germania sau Japonia s-au impus în economia mondiala prin forta economiilor lor si nu pe cale militara. Puterea politica poate

determina și ea un anumit sistem de relații internaționale. De exemplu, SUA își folosește forța politică pentru a convinge Israelul să negocieze cu țările arabe din Orientul Mijlociu. În ceea ce privește influența, ea exprimă capacitatea de a exercita presiuni asupra unui stat, altele decât cele legate de utilizarea în mod implicit sau explicit a forței sau a sancțiunilor economice. Poate ca exemplul cel mai ilustrativ în ceea ce privește influența la nivel mondial este cel al Bisericii Catolice. Vaticanul nu dispune de putere militară și nici de o forță economică semnificativă, dar exercită o influență deosebită în relațiile internaționale. Presiunile exercitate de Biserica Catolică sunt considerate a fi fost foarte importante în răsturnarea comunismului în Europa de Est. De asemenea, încheierea păcii în Mozambic între gherile militare și trupele guvernamentale s-a realizat tot prin exercitarea influenței Vaticanului.

Sfârșitul celui de-al II-lea război mondial a impus în fruntea ierarhiei raportului de forțe la nivel internațional țările membre ale coaliției învingătoare. Colaborarea din primii ani de după război s-a transformat într-o concurență acerbă, atât între statele capitaliste dezvoltate, dar și între acestea și noul bloc comunist, al cărui lider era URSS. Pe fondul acestei înfruntări, atât în plan economic, dar și ideologic, tot mai multe state și-au cucerit independența. A început „batalia” pentru atragerea acestor țări în sfera de influență a unuia sau altuia dintre cele două blocuri. În plan economic, în ciuda unor avansuri înregistrate de noile state independente, performanțele lor erau departe de cele menite să aducă prosperitatea pentru cetățenii lor. Pe parcursul a trei decenii, în planul relațiilor internaționale s-au acumulat numeroase tensiuni, alimentate fiind deopotrivă de incapacitatea statelor în dezvoltare de a face față problemelor interne și de atitudinea oarecum sfidătoare a țărilor dezvoltate și a companiilor transnaționale, care ignorau în bună măsură guvernele țărilor în dezvoltare pe teritoriul cărora acționau. Necesitatea unei noi ordini economice internaționale a apărut, astfel, un lucru firesc, determinat

de multitudinea de probleme acumulate în plan internațional (razboiul rece, suspendarea convertibilitatii în aur a dolarului, deteriorarea termenilor schimbului, neîmplinirile în asigurarea unui ritm de dezvoltare sustenabil pentru țările în dezvoltare, etc.). Conceptul de Noua Ordine Internațională a fost discutat pentru prima dată în cadrul celei de-a Sasea Sesiuni Speciale a Adunării Generale a ONU, când a fost adoptat un manifest intitulat „Declarația și Programul de Acțiune pentru o Noua Ordine Internațională”. Noua ordine internațională este, de fapt, un document cu 18 prevederi ce susține schimbări la nivel internațional, care să permită țărilor mai puțin dezvoltate să găsească o ieșire din starea de sărăcie în care se afla. Printre prevederile acestui document se numără:

- creșterea prețurilor produselor de export ale țărilor în dezvoltare în concordanță cu cele ale țărilor dezvoltate,
- dezvoltarea unui mecanism de transfer de tehnologie către țările în dezvoltare, care să fie separat de cel al investițiilor străine,
- atingerea țintei de 0,7% din PNB-ul țărilor dezvoltate ca asistență financiară oficială pentru dezvoltare,
- tarife reduse pentru exporturile țărilor în dezvoltare pe piețele țărilor dezvoltate,
- reafirmarea dreptului suveran al statelor asupra resurselor naturale și al activității economice desfășurate pe teritoriul lor, ceea ce însemna dreptul de naționalizare a proprietăților deținute de străini.

Poate că cea mai importantă schimbare adusă în ierarhia raporturilor de forță în plan internațional a constituit-o crearea OPEC și impunerea unui preț al petrolului la un nivel care a determinat apariția unor sume uriașe obținute de țările exportatoare de petrol și transformarea unora dintre acestea în noii îmbogățiți ai lumii. Altfel, Noua Ordine Economică Internațională nu a rămas altceva decât un strigăt al Sudului subdezvoltat, în parte datorită dezbinării existente chiar între statele ce trebuiau să se numere printre beneficiarii acestui document și în parte

datorita politicii duse de tarile dezvoltate, care, în plina recesiune, nu au avut nici un interes sa finanteze proiectele propuse de Declaratie. Cert este ca termenii schimbului au continuat sa se deterioreze în defavoarea tarilor în dezvoltare, iar alte probleme, cum ar fi cele legate de datorie externa sau decalaje economice s-au acutizat, transformându-se în adevarate probleme globale. Actuala ordine economica internationala se poate caracteriza prin câteva trasaturi specifice:

- economia mondiala este dominata de tarile dezvoltate, atât în plan economic, demonstrat de ponderile acestora în PIB-ul mondial, în comertul international etc, cât si de influenta lor politica. Ele domina organizatiile internationale, întreaga structura institutionala internationala, care „mosteneste” realitatea de dupa cel de-al doilea razboi mondial,

- tarile în dezvoltare, desi detin cea mai mare parte a populatiei lumii si cel mai mare teritoriu, nu au aceeasi forta economica si cu siguranta nu detin aceeasi influenta ca tarile dezvoltate. În ultimele decenii, însa, se observa o adevarata „ofensiva” a tarilor în

dezvoltare în ceea ce priveste restructurarea relatiilor ierarhice în economia mondiala. Aceasta ofensiva a fost posibila în urma unor modificari în raporturile de forta, cum ar fi impunerea tarilor producatoare de petrol, adâncirea decalajelor internationale, exploziei demografice si a altor probleme, ce au depasit granitele nationale si s-au transformat în probleme globale. Tarile dezvoltate nu au mai putut ignora aceste probleme, devenite adevarate amenintari la adresa securitatii internationale si au început sa priveasca cu mai multa deschidere o rearanjare a relatiilor internationale, - sfârșitul Razboiului Rece, care a dus la generalizarea capitalismului si la „îmbratisarea” aproape unanima a valorilor economiei de piata si la disparitia unui important oponent al tarilor capitaliste dezvoltate în dominatia mondiala. Lupta pentru împartirea lumii în zone de influenta pe criterii ideologice, s-a transformat într-o comuniune de opinii în legatura cu superioritatea doctrinei

capitaliste - dincolo de traditionale instrumente de persuasiune la nivel international (forta economica, forta politica) au aparut si altele, ca populatia. China si India nu mai pot fi ignorate, tinând cont ca populatia acestor doua tari numara o treime din populatia mondiala. Probleme sociale au început sa influenteze puternic ordinea economica internationala prin legaturile complexe cu alti factori, cum ar fi investitiile straine, probleme de mediu, migratia internationala, etc.,

- cresterea interdependentelor ca urmare a fenomenului de globalizare da mult mai multa instabilitate mediului international.

Economiile nationale au devenit deosebit de interdependente, astfel încât anumite instrumente de politica interna sunt mai puțin efective, iar altele au un efect ridicat asupra concurenței la nivel international. De asemenea, domenii altadata considerate de natura interna sunt probleme globale, cu efect asupra tuturor tarilor lumii si care necesita cooperarea tuturor tarilor lumii pentru a putea fi rezolvate.

Diviziunea internationala a muncii este expresia specializarii indivizilor sau grupurilor de agenti economici, care participa la activitatea economica mondiala. Specializarea internationala este determinata de mai multi factori, printre care se pot enumera:

- realizarea bunurilor si serviciilor diferite presupune folosirea de resurse diferite, în proportii diferite,
- resursele nu sunt repartizate în mod uniform pe glob, de aceea accesul la resurse este diferit de la o tara la alta, de la un agent economic la altul. În general, este mult mai fireasca specializarea în industrii în care resursele sunt mai abundente si mult mai costisitoare specializarea în domenii care se bazeaza pe resurse mult mai puțin accesibile,

- mobilitatea resurselor este destul de limitata la nivel international, astfel încât nu se realizeaza o egalizare instantanee între zonele cu exces de resurse si cele cu deficit de resurse.

Specializarea internationala a cunoscut o evolutie constanta, pe masura dezvoltarii activitatii la nivel international. Daca pâna la cel de-al II-lea razboi mondial, specializarea internationala urma în deaproape relatia metropole – colonii, cu o specializare primara pentru colonii (agricultura si industrie extractiva), coloniile fiind furnizoare de materii prime pentru metropole, evolutia societătilor transnationale, aparitia de noi state independente, care au trecut la dezvoltarea unor structuri economice tot mai diverse, progresul tehnico–stiintific fara precedent din ultimele decenii, dar si acutizarea relatiei dintre nevoile tot mai diverse si mai numeroase si resursele rare si cresterea interdependentelor dintre statele lumii, ca urmare a procesului de globalizare, au contribuit la dezvoltarea si adâncirea specializării internationale, de la o specializare intersectoriala (de tip agricultura – industrie), la o specializare intraramura (industrie – industrie) si intraramura (chimie – chimie). Specializarea internationala este explicata de câteva teorii ale comerțului international, printre care cele mai importante pot fi considerate urmatoarele:

- Teoria avantajului absolut, dezvoltata de Adam Smith, considera ca este benefica specializarea în realizarea acelor produse în care o natiune detine un avantaj absolut. Avantajul absolut poate fi ilustrat printr-un exemplu: daca doua tari produc doua bunuri, vin si stofa si costul unei unitati de vin este mai mic în tara A decât costul unei unitati de vin din tara B, este benefic pentru tara A sa se specializeze în productia vinului si tara B în productia stofei.

- Teoria avantajului relativ, dezvoltata de David Ricardo, vine si îmbunătăteste teoria avantajului absolut, demonstrând ca si în cazul în care o tara nu detine nici un avantaj absolut (în exemplul creat anterior, tara A produce si stofa mai ieftin

decât tara B), se poate specializa în productia acelu bun pe care îl realizeaza cu cele mai mici eforturi si poate participa la comertul international în mod benefic. Altfel spus, daca tara B produce mai ieftin stofa decât vin, este mai benefic pentru ea sa se specializeze în productia de stofa.

- Modelul Heckscher – Ohlin pleaca de la dotarea inegala cu factori de productie a tarilor lumii. Resursele influenteaza posibilitatile de productie ale unei tari, de aceea, tendinta de specializare în crearea acelor bunuri, care sunt intensive în factorul abundent, este mai puternica. Daca, de exemplu, tara A are din abundenta capital, ea se va specializa în realizarea de produse intensive în capital, daca tara B are din abundenta

forta de munca, se va specializa în realizarea de produse intensive în munca.

Aceste teorii, în special cea a avantajului absolut si relativ, opereaza pe premisa unui comert liber si în conditiile unei pietei cu concurenta perfecta. În lumea contemporana lucrurile stau diferit, o serie de factori fiind considerati determinanti în schimbarea abordarii specializarii internationale¹:

- economiile de scara enorme, care au aparut în anumite industrii, au determinat nasterea monopolurilor si monopsonurilor,
- puterea companiilor transnationale a crescut foarte mult, ceea ce a permis acestora sa influenteze piata mondiala,
- cresterea protectionismului si a interventiei statului, cu effect asupra comertului international,
- aparitia blocurilor regionale.

Acesti factori au determinat construirea altor teorii, care sa explice motivatiile specializarii internationale si sursele de competitivitate la nivelul firmei, a ramurilor economice sau a tarilor. În acest sens, pot fi amintite teoria comertului strategic sau teoria avantajelor competitive a lui Michael Porter. Teoria comertului strategic² recunoaste ca guvernele si STN pot interveni strategic în comertul

international prin urmatoarele mijloace: blocarea accesului pe piete prin crearea de bariere prin intermediul costurilor de promovare si investitii ridicate, folosirea economiilor de scara pentru a reduce preturile si a elimina noii concurenti, practica de dumping, pentru a câstiga cote cât mai mari de piata, „strategii de întâietate” în inovare, design, cercetare dezvoltare si penetrarea pietelor pentru a combate avantajele competitive ale concurentilor, sustinerea de catre stat a cercetarii – dezvoltarii si a noilor tehnologii, alternând cu subventii pentru companiile autohtone, descurajând, în felul acesta, intrarea pe piata a concurentilor straini înaintea firmelor autohtone. Rezulta ca specializarea internationala nu mai este rezultatul exclusiv al eficientei utilizarii factorilor de productie, ci a unui complex de factori economici si noneconomici, interni si externi, care pot distorsiona fluxurile comerciale internationale sau care pot determina schimbarea specializarii.

În ceea ce priveste teoria avantajelor competitive, Michael Porter pleaca de urmatoarele întrebări: de ce natiunile reusesc în anumite domenii pe piata internationala, care este influenta natiunii asupra concurentei în anumite industrii, de ce anumite firme ale unei anumite natiuni aleg anumite strategii concurentiale. Michael Porter a ajuns la concluzia ca succesul unei specializari internationale depinde de patru attribute nationale, ce definesc mediul economic în care firmele actioneaza si care influenteaza capacitatea de a concura la nivel international:

- conditiile factorilor de productie, care se refera în special la forta de munca înalt calificata si nivelul de dezvoltare al infrastructurii,
- conditiile cererii, respectiv marimea pietei interne, nivelul de exigenta al consumatorilor autohtoni,
- situatia industriilor din amonte si aval, pentru ca nivelul de competitivitate al acestora va influenta nivelul de competitivitate al firmei (industriei) în cauza,

- structura, strategia si rivalitatea companiei, care este pivotal central al competitivitatii.

Astfel, specializarea în domenii care beneficiaza de aceste atribute nationale vor avea succes în plan international. Nivelul diferit al acestor atribute determina, în viziunea sustinatorilor acestei teorii, diferentele în specializarea internationala. Economia mondiala cunoaste grade diferite de specializare internationala. Tarile dezvoltate se regasesc pe cea mai înalta treapta a specializarii, asimilând permanent progresul tehnic si reusind sa se specializeze în produse cu valoare adaugata mare. Tarile în dezvoltare cunosc în mare masura o specializare primara, care nu permite obtinerea de beneficii si care face dificila acumularea de bogatie.

Piata mondiala exprima totalitatea relatiilor care se stabilesc între producatorii si consumatorii din tari diferite, între economiile nationale în procesul schimbului de activitati, care are loc pe plan international prin intermediul tranzactiilor economice, datorita diviziunii internationale a muncii. Formarea pietei mondiale a început în secolul XVI si a devenit atotcuprinzatoare odata cu adâncirea diviziunii mondiale a muncii, cu generalizarea productiei de tip capitalist. Piata mondiala reflecta structurile si trasaturile definitorii ale economiei mondiale, având un caracter obiectiv ce decurge din dezvoltarea si adâncirea interdependentelor economice dintre toate natiunile lumii. De asemenea, piata mondiala are un caracter complex, datorita diversitatii economiei mondiale, a particularitatilor componentelor sale, a multitudinii participantilor la schimburile economice internationale.

Piata mondiala, ca orice piata, se caracterizeaza prin complexitatea obiectului sau: tipurile de tranzactii, volum, potential, capacitate, structura, un mecanism bazat pe actiunea cererii si ofertei sub influenta diversilor factori de influenta: economici, demografici, socio-culturali, geografici, politici, institutionali etc. Piata mondiala se prezinta ca un sistem diversificat, în cadrul caruia exista micro sisteme

(piete internationale caracteristice, cum ar fi piata financiara, piata capitalurilor, piata bunurilor etc.), cu trasaturi specifice atât în raport cu obiectul de activitate al fiecărei piete în parte, cât și în functie de pozitia și natura agentilor economici participanti la schimburile internationale. Piata internationala caracteristica este acea parte a pietei mondiale unde se desfasoara cel mai mare volum de schimburi comerciale cu un anumit produs sau grupa de produse unde se stabileste pretul mondial. Piata mondiala este astazi dominata din punct de vedere al obiectului sau de comertul international cu produse manufacturate, iar din punct de vedere al participantilor, de societatile transnationale. Pe grupuri de tari, ponderea tarilor dezvoltate este majoritara, pe fondul unui avans al tarilor în dezvoltare, chiar daca este vorba doar de un grup restrâns la tarilor în dezvoltare (tarile Asiei de Sud-Est și cele din America Latina).

Relatiile economice internationale exprima totalitatea raporturilor, a schimburilor și tranzactiilor economice dintre tarile lumii, formate în virtutea diviziunii mondiale a muncii și care definesc ordinea economica mondiala. Relatiile internationale se desfasoara într-un cadru bilateral și multilateral, una din trasaturile definatorii ale relatiilor economice internationale o constituie multilateralismul, respectiv ansamblul de raporturi simultane și coordonate la scara subregionala, regionala sau mondiala, între state independente și suverane.

Capitolul 2. Sistemul economiei mondiale

Economia mondiala reprezinta un sistem alcatuit din componente fundamentale – economiile nationale, societatile transnationale, organizatiile economice interstatale si din elemente derivate, de conexiune – diviziunea mondiala a muncii, relatiile economice internationale si piata mondiala. Determinate de primele, acestea din urma, la rândul lor, le influenteaza dezvoltarea.

2.1. Economiile nationale

Economia nationala nu reprezinta o trasatura comuna tuturor sistemelor economice si sociale pe care le-a cunoscut omenirea; ea a devenit caracteristica pe o anumita treapta de dezvoltare a societatii, când s-a conturat procesul de formare a natiunilor si statelor centralizate. În acea epoca, burghezia a luptat din necesitati de ordin economic, mai ales, pentru eliminarea farâmitarii economice si politice specifice Evului Mediu. Ca urmare, revolutiile burgheze au declansat un proces cu efecte centripete.

- Un moment esential, decisiv, pentru procesul de constituire a economiilor nationale reprezinta formarea pietei interne, nationale, fenomen determinat de factori economici (dezvoltarea factorilor de productie, a diviziunii muncii, a productiei pentru schimb), cât si de factori politici (revolutia burgheza, formarea statelor centralizate). Economia nationala este o entitate rezultata din dezvoltarea schimbului reciproc de activitati între membrii unei comunitati umane, pe ansamblul teritoriului unui stat national. Dintre toate formele de comunitate umana, numai natiunea a fost aceea care a putut contribui la aparitia acestor forme superioare de organizare, care sunt economiile nationale. Determinata mai ales de cauze de ordin economic, natiunea constituie, prin caracteristicile ei intrinsece, un factor primordial de progres economic si social. Ea sporeste considerabil rolul populatiei ca factor de crestere economica.
- Influenta populatiei asupra economiei nationale este dubla: pe de o parte, ea furnizeaza cel mai important factor de productie, pe de alta parte, în totalitatea ei, populatia contribuie, prin cererea sa de consum, la dezvoltarea pietei interne.
- Rolul activ al populatiei este amplificat de masura în care ea este ocupata în ramurile economiei nationale legate de progresul tehnic, unde productivitatea muncii este cea mai ridicata.

De regula, economia nationala apare si se dezvolta pe baza activitatii conjugate a unei natiuni si a unui numar de nationalitati conlocuitoare. Se cunosc însa cazuri când mai multe natiuni desfasoara o activitate economica comuna în cadrul unor

state federative. Si în aceste situatii, datorita caracterului comun al activitatii economice, a existentei unei pietei interne unice, economia are un caracter unitar.

În ceea ce priveste teritoriul national pe care are loc schimbul reciproc de activitati, el reprezinta spatiul, delimitat prin frontiere, asupra caruia se exercita suveranitatea statului national. Ca element al economiei nationale, teritoriul national intra în categoria mijloacelor de munca generale, în lipsa carora activitatea economica, practic, nu se poate desfasura. Infrastructura (cai de transport, de comunicatii etc.) se dezvolta în strânsa legatura cu caracteristicile teritoriului national si cu necesitatile economice si sociale ale epocii.

În fine, si nu în ultimul rând, entitatea care este economia nationala presupune existenta unui aparat de productie (a „sistemului osos, muscular si vascular al productiei”) care va fi o parte componenta a avutiei nationale.

La toate acestea se adauga un sistem de institutii, corespunzator unui anumit tip de societate.

Structuri macroeconomice

Privita prin prisma structurii sale, economia nationala reprezinta totalitatea ramurilor de activitate economica existente la un moment dat, considerate în strânsa lor interdependenta. Elementul de legatura dintre ramuri îl constituie piata nationala.

Prin ramura a economiei nationale se înțelege ansamblul de activitati organizate într-un mod specific si desfasurate în scopul producerii

Dezvoltarea factorilor de productie ofera posibilitatea materiala a aparitiei unor noi ramuri. La rândul ei, diviziunea muncii transforma aceasta posibilitate în realitate. O economie nationala poate fi structurala nu numai pe „ramuri”, ci si pe „sectoare”, care sunt compartimente mai cuprinzatoare: sectorul primar

(agricultura, silvicultura, industria extractiva), sectorul secundar (ramurile industriei prelucratoare, constructiile), sectorul tertiar (serviciile). În ultimul timp, în tarile dezvoltate industrial se contureaza un al patrulea sector – cel al cercetarii stiintifice.

A treia revolutie industrială reprezintă un nou moment de referință în evoluția structurii economiilor naționale. Alături de domenii clasice de activitate (textile, siderurgia, extractia de carbune etc.), apar altele noi (electronica, autonomia, informatica etc.). Ca o consecință a tendinței generale de adâncire a specializării în producție, numărul subramurilor sporește simțitor. În fine, într-o serie de țări dezvoltate crește ponderea sectorului tertiar în detrimentul celui primar. Structura economiilor naționale cunoaște, asadar, un proces evolutiv, de la simplu la complex.

O adevărată revolutie caracterizează sectorul serviciilor. El a ajuns să fie dominant în economiile multor țări occidentale și nu numai. Acest sector include „industrii” pentru satisfacerea nevoilor consumatorilor, începând cu agenții de voiaj, lanțuri hoteliere, de magazine și restaurante și terminând cu telecomunicațiile, serviciile bancare și de asigurare, asistența juridică. Totul computerizat. În același timp, atât producția industrială, cât și cea agricolă, presupun activități de servicii proprii, cu o valoare adăugată tot mai mare. Structura unei economii naționale se formează în timp, în raport cu o serie de condiții interne, specifice fiecărei țări. Totodată, un rol în această privință revine și factorilor externi; atunci, însă, când influența lor devine excesivă, se poate ajunge la structuri economice deformate, neconforme cu interesul național.

2.2. Organizatiile economice interstatiale

Una dintre trasaturile noi, definitorii, ale economiei mondiale postbelice este proliferarea organizatiilor economice internationale; într-un timp relativ scurt, numarul lor a crescut neînchipuit de repede. Mai mult înca, ele joaca un rol din ce în ce mai important.

În conditiile celei de-a treia revolutii industriale, diviziunea mondiala a muncii cunoaste o noua dezvoltare, atât în largime, cât si în adâncime; apar noi tendinte de specializare si de aici, noi complementaritati ale economiilor nationale. Cooperarea, si nu izolarea, a devenit, astfel, o constanta a dezvoltarii statelor lumii, de la cele mai mici pâna la cele mai mari, indiferent daca sunt sarace sau bogate. Vecinatatea statelor independente si suverane faciliteaza efortul de cooperare. Granitele comune, apropierea, reprezinta un factor important, dar nu si suficient; mai este nevoie sa existe interese economice si politice convergente. Acolo unde aceste premise au fost întrunite, cooperarea a gasit teren prielnic. dar, într-o economie moderna, interdependentele nu se opresc la nivel subregional, ci se manifesta si pe plan regional (continental) si interregional.

Cu cât numarul statelor participante la actiuni de cooperare creste, cu cât amploarea acestor actiuni devine mai mare, se contureaza necesitatea unei concertari într-un cadru organizatorico-juridic permanent. La început mai ezitant, apoi din ce în ce mai hotarât, se trece la institutionalizarea cooperarii, indiferent de nivelul la care se desfasoara. Apar organizatii economice interstatale.¹

Tipuri si forme ale organizatiilor economice interstatale

Fapt este ca organizatiile economice interstatale au luat fiinta ca o încercare de raspuns la diferitele probleme cu care statele lumii sunt confruntate. Întâi au

---

¹ Dicken, P. Global Shift. Reshaping the global Economic Map in the 21st century, London, Sage Publications, 2006

aparut problemele si apoi aceste noi entitati si nu invers. Organizatiile economice subregionale, regionale sau interregionale au fost create ca urmare a preocuparilor comune ale unui anumit grup de state. Atunci când statele lumii au început sa fie confruntate cu probleme globale, de interes general, a caror rezolvare impunea cooperarea întregii comunitati internationale (pacea, securitatea, subdezvoltarea, circulatia monetara, echilibrul ecologic etc.), au fost înfiintate organizatii interstatale cu vocatie universala. Unele dintre aceste organizatii sunt specializate, concentrându-si eforturile asupra unui domeniu.

Un alt tip de organizatii economice interstatale este cel integrationist. Dupa François Perroux, un astfel de tip de integrare „uneste elemente pentru a forma un tot”. Totodata, „el mareste coeziunea unui întreg deja existent”.

Doua sunt premisele integrarii economice interstatale: un nivel de dezvoltare apropiat al tarilor candidate si vointa politica a acestora, liber exprimata.

Exista grade diferite de integrare interstatala:

- Zona de liber schimb, caracterizata prin abolirea obstacolelor tarifare si netarifare (îndeosebi a restrictiilor cantitative), între statele membre, care își pastreaza însa libertatea de actiune în relatiile cu tertii (cei din afara zonei).
- Uniunea vamala, fata de zona de liber schimb, aduce în plus adoptarea unui tarif vamal comun al statelor membre în relatiile cu statele nemembre.
- Piata comuna reprezinta o uniune vamala completa, prin introducerea liberei circulatii a factorilor de productie.
- Uniunea economica constituie, pâna în prezent, stadiul cel mai avansat de integrare interstatala. Fata de caracteristicile Pietei Comune, ea presupune armonizarea politicilor economice (fiscale, monetare etc.) si sociale. Moneda unica este, de asemenea, o tinta specifica pentru aceasta forma de integrare.

Integrarea interstatala conduce la largirea considerabila a pietei si deci la stimularea concurentei, obtinerea de economii de scara, stimularea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare etc.

Integrarea interstatala genereaza un mecanism capabil sa permita agentilor economici performante superioare fata de cele obtinute anterior înfiintarii organizatiei. Cu alte cuvinte, o organizatie interstatala integrationista trebuie sa aiba un efect multiplicator. Dar un astfel de rezultat nu poate fi realizat daca partile candidate la integrare se afla la diferite niveluri de dezvoltare, daca între ele exista mari decalaje economice.

Indiferent de tipul sau de forma organizatiilor economice interstatale, esentiale este ca ele sa nu se transforme în grupari închise, care sa promoveze discriminarea în relatiile economice internationale.

2.3. Societatile transnationale (STN)

În economia mondiala contemporana, societatile transnationale au devenit principalii agenti economici.

O STN este o firma care si-a extins activitatea economico-financiara dincolo de granitele tarii de origine. Ea alcatuieste un vast ansamblu la scara internationala, format dintr-o societate principala – firma mama si un numar de filiale, adica de firme dependente fata societatea principala, implementate în diferite tari.

STN exista în toate sectoarele economice – industrie, agricultura, banci, asigurari, publicitate, turism etc. Ele s-au afirmat, în primul rând, în tarile dezvoltate cu economie de piata, multe ajungând sa aiba o forta economica mai mare decât a unui stat-natiune. În ultimul deceniu s-a produs o emergenta a STN originare din tarile în dezvoltare relativ avansate. Astazi, STN influenteaza direct

evolutia economiei mondiale. La baza aparitiei lor se afla investitiile directe externe de capital.²

În literatura de specialitate, când se abordeaza problematica miscarii internationale a capitalului, circula, în paralel, doi termeni: cel de „multinational” si cel de „transnational”.

Primul scoate în evidenta, mai degraba, latura cantitativa a fenomenului: în câte tari își investeste capitalul una si aceeasi firma. El este însa ambiguu, putând induce ideea ca o firma ar apartine mai multor natuni.

Cel de-al doilea termen reflecta mai fidel trasaturile fenomenului în discutie. Pe de o parte, el îl presupune pe primul. Apoi, el exprima mai clar ideea ca o firma, ajunsa în stadiul de expansiune (swarming, essaimage), reprezinta o prelungire extrateritoriala a natunii ei de origine. În fine, în conditiile globalizarii economiei, ideea de transgresare a frontierelor nationale, de aparitie a întreprinderii globale, este mai bine servita de termenul „transnational”. Trebuie retinut si faptul ca, înca din 1964, acest termen a fost adoptat si de ONU.

2.4. Diviziunea mondiala a muncii

De la început trebuie mentionat ca acest fenomen nu are un caracter de sine statator, independent de dezvoltarea economiilor nationale, a agentilor economici, ca el nu se afla situat undeva deasupra acestora. Despre o diviziune a muncii pe plan mondial se poate vorbi numai în masura în care se contureaza un anumit potential de productie, anumite structuri ale economiilor nationale si, pe baza lor, specializarea internationala.

---

² Dicken, P. Global Shift. Reshaping the global Economic Map in the 21st century, London, Sage Publications, 2006

Diviziunea mondiala a muncii reprezinta expresia sintetica a tendintelor de specializare a agentilor economici în vederea participarii la circuitul economic mondial.

Specializarea internationala, spre deosebire de cea pe plan intern, are drept scop adaptarea potentialului propriu, dintr-un domeniu sau altul, la caracteristicile cererii de pe piata mondiala. Ea este determinata de diferiti factori.

- Specializarea internationala în diverse „productii primare” (cafea, ceai, citrice, minereuri etc.) depinde, înainte de toate, de existenta unor conditii naturale favorabile. Majoritatea tarilor în curs de dezvoltare cunosc o astfel de specializare.
- Specializarea internationala în domeniul productiei manufacturiere depinde, mai ales, de factori tehnico-economici si sociali: nivelul aparatului de productie si gradul sau de diversificare, calificarea fortei de munca, disponibilitatile de capital, traditiile industriale etc.

Specializarea unei tari în vederea exportului nu se face la voia întâmplarii sau dupa bunul plac al unor guvernanti. Trebuie sa se tina seama de avantajul absolut pe care o tara îl detine în raport cu alta (Adam Smith). Daca nu exista un asemenea avantaj, atunci decizia de specializare internationala se poate baza pe avantajul comparativ (David Ricardo). În virtutea teoriei ricardiene, o tara se poate specializa în domeniul în care detine cel mai mare avantaj sau cel mai mic dezavantaj.

Desi contestata, în special datorita numeroaselor abstractii pe care le face, teoria lui Ricardo a preocupat tot timpul pe economistii care i-au succedat. În epoca noastra, E. Hecksher, B. Ohlin si P. Samuelson, au deplasat optica de abordare spre analiza cauzelor „diferentei de costuri relative”, diferenta determinata de dotarea inegala a tarilor cu factori de productie. Dupa teorema H.O.S., într-o economie deschisa, fiecare tara dispune de un avantaj comparativ, având deci interesul sa se

specializeze în producția unor bunuri a caror fabricare necesită relativ mai mulți factori dintre cei cu care este dotată relativ bine. Mai recent, P. Krugman, profesor la Massachusetts Institute of Technology, a lansat ideea posibilității creării avantajelor comparative de către acele țări care reușesc să folosească o înaltă tehnologie. El opune avantajul comparativ creat celui dat de condițiile naturale. Fără a intra în detalii, să reținem că știința economică oferă factorilor de decizie puncte de sprijin suficiente pentru a-și fundamenta politica de specializare internațională.

Țărilor dezvoltate din punct de vedere economic, care au un nivel de productivitate egal sau superior mediei mondiale, specializarea internațională le permite ca, prin vânzarea unor marfuri cerute pe piața externă, să-și valorifice superior potențialul de producție din anumite domenii. Alte țări, îndeosebi cele în dezvoltare, își îndreaptă privirile către piața mondială în speranța obținerii, prin export, a mijloacelor valutare necesare finanțării importurilor de produse deficitare pe plan intern.

Din punct de vedere istoric, diviziunea mondială a muncii, apărută ca urmare a trecerii la marea industrie mecanizată, s-a caracterizat prin mai multe tipuri de specializare internațională: la început a fost o specializare intersectorială (industrie-agricultură); a apărut apoi o specializare intramurală (industrie-industrie, agricultură-agricultură), pentru că în prezent, sub impulsul revoluției științifico-tehnice, să asistăm la afirmarea unui nou tip de specializare – cel intramurală, pe subramuri economice (electronica-electronica, chimie-chimie, cereale-cereale, zootehnie-zootehnie etc.).

Modelul actual al diviziunii mondiale a muncii a devenit foarte eterogen. La baza „scării” țărilor lumii se află cele slab dezvoltate, a caror specializare internațională este unilaterală. Urmează apoi țările în dezvoltare relativ avansate, unde specializarea internațională tinde să devină mai largă: alături de produse

primare pot fi întâlnite și produse manufacturate, iar în unele cazuri, numai produse manufacturate. În fine, în partea superioara se situeaza grupul tarilor dezvoltate, caracterizate prin specializare internationala de înalta eficienta; ea priveste domenii de „vârf” ale industriei, dar și ramuri de mare productivitate ale agriculturii (cereale, zootehnie) și ale serviciilor. Exista, asadar, grade diferite de specializare internationala.

În timp, tarile dezvoltate cu economie de piata și-au schimbat de mai multe ori specializarea; nu acelasi lucru se poate spune despre tinerele state independente, care, în majoritatea lor, au pastrat aceeasi specializare îngusta, initiala.

În cazul tarilor dezvoltate, specializarea internationala este rezultatul unor decizii cu caracter constient, dar care nu apartin în primul rând statului, ci îndeosebi marilor firme private aflate sub imperiul fortelor pietei.

2.5. Relatiile economice internationale

Diviziunea mondiala a muncii, specializarea internationala în productie, au creat necesitatea stabilirii unor raporturi economice între statele-natiune, între agentii economici.

Relatiile economice internationale reprezinta legaturile dintre economiile nationale, dintre agentii economici de pe glob, legaturi care se formeaza în virtutea diviziunii mondiale a muncii.

Aceste relatii se desfasoara într-un cadru economico-juridic determinat. Existenta și dezvoltarea relatiilor economice internationale presupun interventia activa a statului, interventie care se concretizeaza în încheierea de acorduri comerciale, de cooperare, în înfiintarea unor reprezentante oficiale peste granita

etc. Alaturi de statul-natiune, marile firme transnationale, organizatiile economice interstatale, joaca un rol din ce în ce mai important în promovarea acestor relatii.

Multilateralismul

Una dintre trasaturile noi ale relatiilor economice internationale postbelice, cu largi implicatii, o constituie dezvoltarea multilateralismului – ansamblul de raporturi simultane si coordonate, la scara subregionala, regionala sau mondiala, între statele independente.

- Pe plan economic, necesitatea relatiilor multilaterale este determinata de accentuarea, în proportii fara precedent, a interdependentelor între economiile nationale ca urmare a adâncirii tendintelor de specializare internationala, sub influenta revolutiei stiintifico-tehnice.
- Multilateralizarea relatiilor economice internationale decurge, totodata, din necesitatea rezolvării problemelor globale cu care este confruntata omenirea. Probleme la scara planetara cum sunt cea valutara, a datoriilor externe, alimentara, a mediului ambiant, dar, mai ales, subdezvoltarea, incumba solutii globale, a caror transpunere în practica presupune angajarea si conlucrarea tuturor statelor lumii, coordonarea eforturilor în vederea unei actiuni eficiente.
- Fata de relatiile internationale bilaterale clasice, multilateralismul ofera, în principiu, noi posibilitati de conlucrare reciproc avantajoase, introduce mai multa stabilitate în relatiile interstatale si, mai ales, reduce considerabil riscul confruntarilor.
- Care sunt raporturile dintre multilateralism si bilateralism, sunt ele fenomene antagonice sau, dimpotriva, se conditioneaza reciproc?

Practica de până acum a relațiilor economice internaționale arată că răspunsul la această întrebare depinde de măsura în care în relațiile dintre state se respectă principiile dreptului internațional. Dacă este bazat pe cooperare, în adevăratul sens al cuvântului, multilateralismul conduce la egalitatea de tratament a partenerilor, oferă șanse egale de dezvoltare fiecărui stat. Așa stând lucrurile, el nu poate să însemne pierderea drepturilor fiecărui stat de a subscrie la relații bilaterale. De altfel, acestea din urmă constituie fundamentul dezvoltării unor relații multilaterale; într-adevăr, stadiul multilateralismului presupune existența prealabilă a unui climat de încredere reciprocă în relațiile bilaterale. Se poate vorbi, deci, despre o compatibilitate între multilateralism și bilateralism, despre o interdependență profitabilă pentru toate statele lumii, atâta timp cât principiile dreptului internațional sunt respectate cu strictețe. Existența relațiilor economice internaționale face posibilă dezvoltarea fluxurilor economice internaționale.

Prin flux internațional se înțelege mișcarea unor valori materiale, banesti sau spirituale, de la o țară la alta. Fluxurile pot îmbraca forme diferite: de produse, de servicii (inclusiv cele turistice), de capitaluri, de forță de muncă, de cunoștințe tehnico-stiințifice etc. Fluxurile economice internaționale au o tendință de diversificare, ceea ce face ca, din punctul de vedere al conținutului, să fie eterogene. Fluxul internațional de produse, de exemplu, poate lua forma exporturilor de mașini și utilaje, de materii prime, de produse alimentare etc., fiecare prezentând particularități în ceea ce privește evoluția cererii și a ofertei, formarea prețurilor ș.a.³

Inițial, în condițiile formării economiei mondiale, principalul flux internațional a fost cel de mărfuri sau comerțul mondial. Mai târziu, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, ca urmare a puternicei dezvoltări a factorilor de producție, într-o serie de țări se produc transformări radicale; au loc apariția și dezvoltarea unui flux nou –

---

³ Marin, G. (coord.) Economie mondială, Braila, Editura Independentă Economică, 2006.

investitiile internationale, care devine primordial în raport cu fluxul international de marfuri. Dupa cel de-al doilea razboi mondial, în strânsa legatura cu revolutia stiintifico-tehnica, cu implicatiile acesteia asupra structurii economiilor nationale, se formeaza noi fluxuri. Aparitia unui flux nou n-a însemnat disparitia celor anterioare; între fluxurile economice caracteristice unei anumite perioade exista legaturi. Fluxurile economice internationale se afla la baza formarii diferitelor segmente ale pietei mondiale.

Piata mondiala

Piata mondiala nu este o notiune geografica, ci una economica. Ea reprezinta ansamblul tranzactiilor care au loc între agentii economici de pe întregul glob.

Piata mondiala este eterogena, fiind alcatuita din segmente specifice tranzactiilor cu diferite categorii de bunuri sau servicii. În practica, exista o piata mondiala a petrolului, a mobilei, a autoturismelor, a obiectelor de arta, a asigurarilor etc.

Pe aceste piete preturile se formeaza în functie de o serie de factori specifici economici, sociali sau chiar politici, care influenteaza oferta si cererea pentru produsele respective.

Între diferitele segmente ale pietei mondiale exista o conditionare reciproca. O crestere a cererii mondiale de automobile, de exemplu, face sa creasca si cererea de petrol (benzina) si deci pretul acestui produs. Dupa cum ieftinirea benzinei poate fi factor de sporire a cererii de automobile.

2.6. Ordinea economica mondiala

Sistemul economiei mondiale se caracterizeaza printr-o anumita organizare launtrica, generata de structuri, mecanisme si raporturi între actorii sai principali, organizare care conduce la existenta unei anumite ordini mondiale. Astfel, ordinea mondiala ar putea fi definita drept: „starea calitativa a economiei mondiale într-o perioada istorica” (S. Dumitrescu, 1998).

În planul economiei mondiale, notiunea de ordine poate fi apropiata de cea de echilibru, dar în timp ce prima se raporteaza la existenta unui sistem (configurat de subiectii sai si relatiile dintre ei), cea de-a doua are în vedere cu deosebire pietele.

Pornind de la comparatia dintre ordine si echilibru, ne putem pune o alta întrebare generala: al cui rezultat este ordinea în plan mondial, al actiunii fortelor pietei sau al actiunii constiente a unor subiecti ai economiei mondiale?

Daca avem în vedere diferitele sub sisteme ale economiei mondiale, putem afirma ca unele echilibre, la nivelul unor piete componente (ca de pilda pietele internationale ale unor marfuri sau servicii) se datoreaza în buna parte fortelor pietei. Dar si la nivelul pietelor mondiale (înțelese ca ansamblul actiunilor agentilor economici individuali si ale firmelor), în decursul perioadei de dupa cel de-al doilea razboi mondial s-a actionat în directia corectarii sau chiar deformarii actiunii mecanismelor de piata, de catre unii dintre „creatorii de ordine economica mondiala”, precum marile state, societatile transnationale, gruparile de state, organizatiile economice internationale, multilaterale sau regionale. Exemplele de acest gen sunt numeroase. În sfera comertului international, de pilda, echilibrele pietelor internationale ale anumitor produse de baza sau chiar ale unor produse finite (textilele) au fost determinate prin acorduri interguvernamentale

încheiate între statele producătoare și statele consumatoare, potrivit unor reguli convenite între ele.⁴

Dacă vom considera că aceste echilibre contribuie și ele la realizarea, la un moment istoric dat, a unei anumite stări calitative a economiei mondiale (vezi una dintre definițiile ulterioare) atunci nu poate fi negat faptul că și acțiunea forțelor pieței are rolul său în realizarea ordinii. Mai mult chiar, fenomenele de extindere a dereglementării și liberalizării fluxurilor economice internaționale, care au generat accelerarea procesului de globalizare nu doar a piețelor, ci și a sistemelor de producție în anii '90, încurajează ideea că forțele pieței, mânuite însă de anumiți agenți economici (societățile transnaționale globale) tind să dobândească un rol mai mare în configurarea structurilor de organizare și a raporturilor de forțe pe plan mondial.

Totuși, potrivit lui F. Perroux, în studiul economiei mondiale teoria echilibrului de tip Walras-Pareto (potrivit căruia schimburile se realizează în condițiile existentei unei concurențe pure și perfecte) nu se poate aplica, ca explicație a echilibrelor de ansamblu, deoarece:

- agenții economici (statele, în primul rând), sunt inegali ca mărime și ca putere de influență pe piață;
- agenții economici nu au sisteme de referință independente unii față de alții.

Studiile clasice privind ordinea economică mondială pornesc de la două premise:

- a). existența unui sistem economic mondial;
- b). principalii actori creatori de ordine economică mondială sunt statele naționale.

---

⁴ Marin, G. (coord.) Economie mondială, Braila, Editura Independentă Economică, 2006.

Din anii 2005 aceasta perspectiva este nuantata si apar numeroase studii care aduc argumente privind rolul tot mai important, cel putin la fel de important ca acela al statelor nationale, al altor actori ai economiei mondiale, cum ar fi: societatile transnationale si organizatiile internationale (inclusiv cele de integrare economica).

UNIVERSITATEA HYPERION

Capitolul 3. Globalizarea economiei mondiale

In prezent in randul analistilor vietii economice internationale contemporane, s-a conturat o larga convergenta de opinii in aprecierea faptului ca lumea s-a schimbat profund, ca se afla intr-o tranzitie politica si economica majora si ca deceniul anilor '90 a fost unul -sub numeroase aspecte- cu totul diferit de cel precedent si deosebit de dificil in privinta "administrarii" noianului de probleme complexe ivite pe scena relatiilor economice internationale.

Procesul de globalizare a economiei mondiale, a inceput la mijlocul anilor '80, a capatat noi valente si adepti in deceniul '90 si continua in prezent sa se manifeste cu putere desi are de infruntat conceptii regionaliste si nationaliste.

Intr-un sens larg, *globalizarea economiei mondiale* poate fi definita ca fiind procesul deosebit de dinamic al cresterii interdependintelor dintre statele nationale, ca urmare a extinderii si adancirii legaturilor transnationale in tot mai largi si variate sfere ale vietii economice, politice, sociale si culturale si avand drept implicatie faptul ca problemele devin mai curand globale decat nationale, cerand la randul lor o solutionare mai curand globala decat nationala.

Abordata din punct de vedere economic si financiar, globalizarea poate fi definita drept intarirea si largirea legaturilor dintre economiile nationale pe piata globala a bunurilor, serviciilor si mai ales a capitalurilor.

O definitie asemanatoare este prezentata si intr-un raport al Fondului Monetar International din 1997: *fenomenul globalizarii economiei mondiale reprezinta integrarea internationala aflata in stransa crestere, atat a pietelor de bunuri si servicii, cat si a celor de capital.*

Globalizarea a devenit un proces obiectiv, implacabil, care se desfasoara cu o viteza deseori ametitoare, cuprinzand in sfera sa cvasi-totalitatea statelor lumii.

Sub aspect strict economic, al eficientei alocarii si utilizarii resurselor, globalizarea economica apare ca un fenomen rational, de natura sa furnizeze un

volum mai mare de bunuri si servicii de resurse tot mai putine. Globalizarea economica presupune, asadar, in esenta globalizarea procesului de creare a productiei interne brute ale statelor lumii.

Factori determinanti ai globalizarii economiei mondiale

Factorii economico-comerciali care au influentat adancirea procesului de globalizare a economiei mondiale *include libera circulatie a marfurilor, liberalizarea serviciilor, liberalizarea pietelor de capital, liberalitatea investitorilor straini de a infiinta firme si alti factori cu caracter legislativ si administrativ favorabili globalizarii.*

Liberalizarea comertului cu servicii, in special in domeniul telecomunicatiilor, asigurarilor si bancar, a constituit tendinta dominanta a anilor

'70 in SUA, fiind continuata in anii '80 in Marea Britanie si ulterior in Uniunea Europeana si Japonia. Tendinta continua si in prezent, incluzand si tarile Europei Centrale si de Est, printre care si Romania.

Liberalizarea pietelor de capital ca uramre a eliminarii treptate a obstacolelor impuse circulatiei devizelor si a capitalului reprezinta un pas favorabil in vederea formarii unor piete financiare globale. Aceasta mobilitate a capitalului reduce riscul repatrierii capitalului in special in

cazul companiilor transnationale si se inregistreaza, totodata, o reducere a costurilor in conditii normale.

Liberalizarea investitiilor straine directe reprezinta un alt factor ce a favorizat globalizarea.

Incepand cu anii '70, interesul comun al umanitatii de prezervare a mediului inconjurator s-a concretizat prin aparitia unor concepte, cu vocatie globala: bunurile comune ale umanitatii, dezvoltarea durabila si securitatea ecologica, care au constituit noi factori ce au dinamizat procesul de globalizare a economiei mondiale.

Bunurile comune ale umanitatii sunt spatii cum ar fi oceanele, fondurile marine, care din diverse motive nu sunt susceptibile a fi divizate si nici nu cad sub incidenta suveranitatii statelor. Cu exceptia oceanelor, nici unul din aceste bunuri comune nu au fost polizate, deoarece este relativ faptul ca oamenii posedea capacitatile tehnice de a le exploata si deteriora.

Dezvoltarea durabila este definita drept dezvoltarea care raspunde nevoilor prezente, fara a compromite capacitatea generatiilor viitoare de a si satisface nevoile. Dezvoltarea durabila e conceputa in vederea reconcilierii dintre economie si mediul inconjurator, ca o noua cale de dezvoltare care sa sustina progresul uman nu numai in cateva locuri si pentru cativa ani, ci pe intreaga planeta si pentru un viitor apropiat.

Securitatea ecologica este una dintre dimensiunile fundamentale ale securitatii globale. Un alt factor determinant pozitiv cat si respectiv al globalizarii il reprezinta cultura.

Meditand asupra globalizarii, intr-un articol intitulat „Globalizare si morala”, publicat in revista italiana „L'Espresso”, Umberto Eco isi exprima foarte transparent punctul de vedere: ”In schimb este oare pozitiva globalizarea lingvistica si culturala? Nu, si ar fi chiar o nenorocire pentru

planeta o astfel de globalizare. Pe planul contactelor globale trebuie sa luptam pentru a pastra identitatea diferitelor culturi”.

In literatura de specialitate globalizarea este abordata in mod divers, putandu-se desprinde mai multe abordari conceptuale.

Globalizarea este definita prin inerdependenta economiei dintre state, ca urmare a cresterii coeficientului de dependenta fata de economia mondiala.

Globalizarea este conceputa ca proces al diminuarii taxelor vamale, al renuntarii la politica vamala si la restrictiile de circulatie a marfurilor, serviciilor, tehnologiilor si capitalurilor, pe masura dezvoltarii schimburilor economice internationale.

Globalizarea este considerata ca factor ce determina diminuarea rolului guvernului national ca urmare a extinderii actiunii capitalului investitional international si a societatiilor transnationale.

Globalizarea este apreciata drept proces de administrare a lumii catre forte transnationale.

Cercetatorii romani, sustinatori ai ultimelor doua conceptii, le completeaza cu ideea ca statul continua sa aiba un rol important, invocand exemplul Frantei si Marii Britanii.

In raportul Dezvoltarii Mondiale editat de Banca Mondiala in anul 2000 se apreciaza ca in economia mondiala au loc doua procese paralele: *globalizarea si descentralizarea*:

- *globalizarea* consta in transnationalizarea pana la supranationalizare cu deosebitre in domeniile comertului, finantelor si tehnologiilor de varf;
- *descentralizarea* consta in transmiterea de catre guvernul national catre comunitatile locale a tot mai multe atributii administrative, sociale, educationale, bugetare si in consecinta, rolul statului national se va limita la diplomatie, armata, adoptarea legislatiei interne.

In abordarea procesului de globalizare se porneste de la o serie de procese obiective reale.

Devansarea necesitatilor de productie si consum ale unui stat fata de posibilitatile productiei nationale de a le satisface sub aspect tehnologic si de eficienta pe criteriile economice optime. Ca urmare, am asistat, in ultimele decenii ale secolului XX, la dezvoltarea procesului de adancire a diviziunii internationale a muncii, de specializare organologica care a generat comertul cu subasamble.

In ultima perioada se remarca faptul ca sporirea comertului exterior si mondial devanseza cresterea productiei mondiale.

Datorita tendintelor enuntate mai sus are loc o crestere a coeficientului de dependenta a economiilor nationale fata de economia mondiala.

Are loc o crestere importanta a pietei externe, fapt ce obliga statele se adopte masuri de liberalizare a comertului exterior, ajungandu-se pana la desfiintarea taxelor vamale.

Liberalizarea miscarii internationale a marfurilor, capitalurilor, serviciilor, persoanelor, fortei de munca si a tehnologiilor conduce la

disparitia granitelor comerciale , nu inasa si a granitelor nationale (deocamdata).

Se remaraca ca proces obiectiv adoptarea de reglementari comune de catre state – acorduri , tratate, conventii privind eliminarea dublei impuneri, regimul favorabil al investitiilor externe, acordarea clauzei natiunii cele mai favorizate.

Infiintarea unor institutii si organisme internationale comune cu atributii la scara mondiala, regionala sau subregionala – publice si private.

Masurile adoptate de stat privind inegrarea economica internationala se realizeaza sub forma integrarii statale, transtatale sau superstatale.

In legatura cu fenomenul de globalizare sau structurat doua opinii opuse: una care sustine acest proces, iar alta care se opune.

Sustinatorii globalizarii pun accentul in principal pe avantajele generate de procesul de mondializare:

- -reducerea costurilor de productie datorita economiei de scara;
- accelerarea tranzactiilor schimburilor care se realizeaza aproape in timpii comunicati – fax, Internet, etc.;
- cresterea vitezei de derulare a operatiunilor comerciale, financiare si tehnologice;
- extinderea puternica a pietelor si crearea de noi piete independente de anumite surse sau zone traditionale.

In consecinta are loc o crestere a eficientei intregii activitati economice la nivel planetar ca urmare a miscarii libere a capitalurilor, investitiilor, tehnologiilor si fortei de munca spre domeniile si zonele mai profitabile.

Fireste, aceste argumente si altele care pun in evidenta avantajele globalizarii sunt demne de luat in considerare, inasa nu trebuie absolutizate.

Oponentii globalizarii invoca si uneori absolutizeaza consecintele negative:

- desfiintarea natiunii si statului national;
- reducerea locurilor de munca in tarile in curs de dezvoltare sau cu un nivel mai redus al productivitatii muncii;
- specializarea unor state in activitati de productie generatoare de poluare si care necesita un consum mare de munca, materii prime si energie;
- adancirea decalajelor economice (in prezent 258 de persoane miliardare detin o bogatie egala cu cea posedata de 2,5 miliarde de oameni – aproape 1/2 din populatia Terrei). De asemenea, se mentioneaza pericolele privind desfiintarea unor ramuri, falimentarea unor banci, destabilizarea vietii economice, inclusiv a unor state.

Globalizarea –o evolutie contradictorie

Miscarile de capital: Globalizarea a fost cel mai des asociata in ultima vreme cu cresterea fluxurilor private de capital inspre tarile in curs de dezvoltare pe parcursul anilor '90. La acestea mai trebuie adaugat faptul ca aceasta evolutie a urmat unei reduse miscari a capitalului in aceste directii pe parcursul anilor '80. In acelasi timp, fluxurile oficiale de ajutoare sau asistenta pentru dezvoltare s-au redus semnificativ de la inceputul deceniului al noualea, iar structura miscarilor de capital privat a inregistrat modificari semnificative. Investitiile straine directe au devenit categoria cea mai importanta. Atat investitiile de portofoliu, cat si creditele bancare au marcat evolutii tot mai sinuoase, reducandu-se dramatic la incepuul crizei financiare din a doua jumatate a deceniului al zecelea.

Din punct de vedere al comerțului: Tarile în curs de dezvoltare și-au sporit partea din participarea la comerțul internațional de la 19% în 1971 la 29% în 1999. Există însă variații destul de importante între marile regiuni. De exemplu, noile țări industrializate din Asia au înregistrat evoluții pozitive, în timp ce Africa, pe ansamblu, a avut un trend descrescător. Structura ofertelor de export este, de asemenea, un aspect extrem de important. Cea mai importantă creștere a fost, de departe, cea a exportului de produse manufacturate. Ponderea produselor primare, oferite mai ales țărilor sărace, s-a redus.

Migratia forței de muncă: Forța de muncă s-a mișcat de la o țară la alta, parțial datorită încercărilor de identificare a unor oportunități de lucru. Cifrele nu sunt extraordinare în momentul de față, însă în perioada 1965-1990 proporția forței de muncă de origine străină pe ansamblul globului a crescut cu aproape 50%. Cele mai importante direcții urmărite de forța de muncă au fost între țările în curs de dezvoltare și țările dezvoltate. Există un potențial destul de important de deplasare a cunoștințelor și tehnicilor de producție înspre țările în curs de dezvoltare, la fel ca și o creștere a salariilor în aceste țări.

Globalizarea și interesele salariaților

Și țările dezvoltate au motive să considere globalizarea ca fiind un proces contradictoriu. Merită analizată amenințarea pe care țările cu niveluri salariale reduse o exercită asupra țărilor dezvoltate în ceea ce

priveste integrarea primelor in noul spectru mondial, precum si masura in care schimbarile care au loc in aceste economii sunt determinate de extinderea fenomenului de globalizare.

Economiile sunt intr-o continua evolutie, iar globalizarea este unul dintre fenomenele care se exercita incontinuu. Un astfel de fenomen este acela al orientarii spre sectorul serviciilor din partea economiilor care ajung la un anumit grad de maturitate. Un altul este deplasarea spre locurile de munca ce inglobeaza mult mai multe aptitudini. Studiile arata ca toate aceste tipuri de evolutie vor avea loc indiferent de modul de extindere al procesului de globalizare. De fapt, globalizarea face acest proces mai usor si mai putin costisitor pentru economie pe ansamblu, prin aducerea avantajelor fluxurilor de capital, inovatiilor tehnologice si a preturilor reduse de import. Cresterea economica, reducerea somajului si standardele de viata sunt, toate, mult mai ridicate decat daca am avea de-a face cu o economie inchisa.

Avantajele au insa o distributie inegala intre diferite grupuri si tari, pentru unii procesul fiind mai curand un dezavantaj. De exemplu, lucrorii din domeniul industriilor vechi, care acum se afla in declin, au sanse reduse sa se redreseze pentru a putea servi noilor industrii.

Globalizarea – Saracia si inegalitatile de dezvoltare:

De-a lungul secolului XX venitul global pe cap de locuitor a crescut in mod semnificativ, dar cu diferente destul de importante la nivel de tari. Este evident faptul ca diferentele de venit intre tarile bogate si cele sarace, s-au adancit tot mai mult pe perioade destul de mari. Un numar recent al World Economic Outlook Studiaza 42 de tari (reprezentand 90% din populatia globului) pentru care exista date pentru tot secolul XX. S-a ajuns la concluzia ca productia pe cap de locuitor a crescut apreciabil, dar

distributia venitului pe tari a devenit tot mai inegala in comparatie cu situatia de la inceputul secolului.

La acestea trebuie precizat si faptul ca in ceea ce priveste imbunatatirea conditiilor sociale, tarile mai sarace au inregistrat procese insemnate. De exemplu unele tari cu venituri reduse (ex: Sri Lanka) marcheaza niveluri impresionante

pentru indicatorii sociali. O lucrare recenta a ajuns la concluzia ca, in termenii de Indicatori pentru Dezvoltare Umana folositi de ONU, care iau in calcul nivelul de educatie si speranta de viata, situatia generala este destul de diferita comparativ cu simpla comparare a indicatorilor initiali.

Nu trebuie sa uitam ca, in actuala lume globala, 200 dintre societatile transnationale existente dezvolta o cifra de afaceri care depaseste PIB realizat de circa 150 de tari membre ale OECD si aceasta in ciuda celor spuse de J.J. Rousseau, *"Nimeni nu trebuie sa fie atat de bogat incat sa poata cumpara pe altul si nimeni nu trebuie sa fie atat de sarac incat sa se vanda"*.

„Imbunatatirea esentiala a standardului de viata” pentru toti cei din tarile subdezvoltate „prin cresterea productiei industriale”, asa cum promitea presedintele american Harry Truman in 1949 saracilor lumii, nu va avea loc. Cea mai bogata cincime din statele existente, hotaraste asupra a 84,7% din produsul social brut mondial, cetatenii acestora desfasoara 84,2% din comertul mondial si detin 85,5% din soldul de economii interne. Din 1960, distanta dintre cincimea cea mai bogata si cincimea cea mai saraca a tarilor s-a dublat.

Dupa opinia expertilor ONU, pentru obtinerea unor ameliorari notabile „ Este necesar ca ritmul de crestere prevazut in Strategia internationala a celui de-al treilea Deceniu al Natiunilor Unite pentru Dezvoltare sa se prelungeasca pe o perioada mult mai lunga decat cele doua decenii”, adica dincolo de secolul XX.

Aceasta polarizare bogatie-saracie se acutizeaza permanent, datorita faptului ca regiunile bogate au trecut deja prin fenomenul de tranzitie demografica, iar populatia lor este relativ slabita, in timp ce populatia din sud va creste in continuare in urmatoorii 60 de ani. In jumatate din acest timp, doar 1/7 din populatia mondiala va controla cel putin trei sferturi din bogatia mondiala. Ca urmare, presiunea asupra acelor „insule de bogatie” va fi din ce in ce mai mare. Dezvoltarea nu este intarziata doar de dificilele conditii istorice si de permanentele dezavantaje comerciale, dar si de o continua criza a datoriilor, de exploatare economica si instabilitate politica.

Daca in timpul gravei crizei mondiale alimentare din 1947 s-a estimat ca aproximativ 450 milioane de oameni din lumea intreaga sufereau de malnutritie, 20 de ani mai tarziu, 780 de milioane de oameni nu aveau „suficienta hrana pentru a-si satisface nevoile fizice de baza de proteine si energie”. Desi s-a inregistrat un oarecare progres in ceea ce priveste dezvoltarea in Sud, analistii apreciazau ca „masivele disparitaii din lumea bogata si cea saraca se vor adanci”.

O analiza obiectiva a procesului de globalizare de pana acum, atesta faptul ca avantajele economice inclina mai mult spre tarile dezvoltate si catre marile puteri economice unde isi gasesc originea societatile transnationale. In acest sens actioneaza si mecanismul financiar mondial care prin institutiile sale F.M.I., Banca Mondiala, Organizatia Mondiala a Comertului dominate de marile puteri economice avantajeaza intr-o proportie covarsitoare tarile dezvoltate implicate in acordarea de credite, infaptuirea investitiilor straine directe, institutiile, societatile transnationale si statale creditoare obtin profituri ridicate.

In concluzie, globalizarea este o realitate probabil ireversibila si orice tara care-si pregateste temeinic viitorul se vede nevoita sa interfezeze cu ea.

Bibliografie

1. Adam, W. Green Development: environment and sustainability in the Third World, London, Routledge, 2005.
2. Anderson, P. J. The Global Politics of Power, Justice and Death, London and New York Routledge, , 2006.
3. Anderson, S.; Cavanagh, J. Top 200: The Rise of Global Corporate Power, Institute for Policy Studies, December 4th, 2005
4. Ansari, A. J.; Singer, W. H. Rich and Poor Countries, Consequences of International Disorder, Fourth Edition, Routledge, London and New York, 2002
5. Bal, A. Economii în tranziție. Europa Centrala și de Est, Bucuresti, Editura Oscar Print, 2006.
6. Bal, A., Dumitrescu S. Economia mondiala, Bucuresti, Editura Economica, 2006
7. Ball, D. A.; McCulloh, jr. W. H. International Business. The challenge of global competition, Irwin McGraw-Hill, 2006
8. Bari, I. Economia mondiala, Bucuresti, Editura Didactica si Pedagogica R.A., 2005.
9. Beckouche, P. -Industrie : un seul monde, Paris, Hatier, 2003.
10. Benko, G. B. Geographie des technopoles, Masson, Paris, Milan, Barcelone, Bonn, 2005.
11. Blaga, I. Industrializarea, Bucuresti, Editura Stiintifica si Enciclopedica, 2005.
12. Bran, P. (coordonator) Relatii valutare-financiare internationale, Bucuresti, Editura Didactica si Pedagogica, 2003
13. Brasseul, J. Les nouveaux pays industrialises, Paris, Armand Colin, 2006.
14. Bremond, J.; Geledan, A. Dictionnaire economique et social, 5e edition, Paris, Hatier, 2000.

15. Brooke, M. Z.; Remmers, H. L. The strategy of multinationals enterprises, New York, Prentice Hall, 2005
16. Brown, L. (coord.) Probleme globale ale omenirii 2005, Bucuresti, Editura Tehnica, 2005.
17. Byé, M.; de Bernis, G. Destanne Relations économiques internationales, Dalloz 5e édition, Paris, 2004
18. Carlin, W., Landesmann, M. From Theory into Practice? Restructuring and Dynamism in Transition Economies, în Oxford Review of Economic Policy, Vol. 13, No.2, 2006
19. Cassen, R. (and associates) Does aid work?, second edition, Clarendon Press, Oxford, 2004
20. Chandra, R. Industrialization and Development in The Third World, London, Routledge, 2002.
21. Dumitrescu, S. (coord.) Economie mondiala, Cluj-Napoca, Editura Microinformatica S.R.L., 2002.
22. Dumitrescu, S., Bal, A. Economie Mondiala, Editia a II-a, Bucuresti, Editura Economica, 2006
23. Dunning, J. H. Multinational Enterprises and the Global Economy, Addison Wesley Publishing Company, Wokingram , 2003
24. Forowicz , Y. Economie internationale a l'heure des grandes transformation, Beauchemin, 2005
25. Marin, G. Noua strategie internationala a dezvoltarii, Bucuresti, Editura Stiintifica si Enciclopedica, 2002.
26. Marin, G. (coord.) Economie mondiala, Braila, Editura Independenta Economica, 2006.
27. Miron, D. (coord.) Economia Uniunii Europene, Bucuresti, Editura Luceafarul, 2006.
28. Popa, I. (coord.) Tranzactii comerciale internationale, Bucuresti, Editura Economica, 2006

- 29.** Suta, N. (coord.) Comert international si politici comerciale, Bucuresti, Editura All, 2005.
- 30. X X X** Dictionar de relatii economice internationale, Bucuresti, Editura Enciclopedica, 2004.
- 31. X X X** Economia mondiala în cifre, Bucuresti, Comisia Nationala pentru Statistica, 2005.
- 32. X X X** Global Development Finance, Washington D.C., The World Bank, 2006
- 33. X X X** Global Development Indicators, Washington D.C., The World Bank, 2006
- 34. X X X** International Monetary Fund - Annual Report 1998, Washington D.C., 2006

UNIVERSITATEA HYPERION